

Богдан Радица: АГОНИЈА ЕВРОПЕ

Зову дебелу књигу написао је Г. Радица у

свадању двадесет и пет гласовитих европских писаца и мислилаца разних кате-
рија, чистих књижевника, научника, професора, филозофа, државника. Гледишта тих
људи на данашњу угрожену Европу сабрао је Г. Радица путем непосредних разго-
ра с људма, проучавањем њихових дела, преписима. Књига носи црн и самртан на-
слов, али њу ипак карактерише живо обима. То је једна сјајна галерија људи;
једна савршена библиотека; једна утакмица финих идеја. Углавном због тог обим-
а књига нема чврст оквир. Причврстио ју је аутор на неки начин ставивши је
на почетак и у завршетак опширније разрађене карактере и идеологије два Г.
Радици драга борца и страдалника за своје отаџбине и за Европу. То су целом
свету знаци Италијан Фереро и Шпанац Унамуно. Онај први, смртен у изгнан-
ству, досадан и логичан у идејама и у горчини срца. Овај други, сада већ по-
којни, страстан и нелогичан у отаџбини и ван ње, такав у пламеним књигама о
својим и на живој речи. Али обојица професори универзитета, научници и струч-
њаци, и обојица — писци романа. Ово последње карактеристично је за целу књ-
гу: све је то, од песника до директора новина, овејан литерат! Отуда је ова књ-
га пуна духа и поетике, пуна сиромаштва, снаге ума и лепих израза, хуманости,
редигије, fine asnes. Али отуда је та књига ^ибуди који су од реда више људи
теорије него праксе, и пуна песимизма. Литерати су емотивне природе, а емоци-
је, она се не живи од оптимизма него од песимизма.

Знавамо, има у овој књизи и ведрина и вера,

иако ју је аутор, и сам на страни оних који пропад виде, оркестровао онако
како треба ^иарифонију сумрака и агоније. Има у књизи ведрина, и има међу чи-
таоцима ^итаквих који кажу са Кречезом: да слободи нема смрти, јер је вечна у во-
веку; и слажу се са Сигфридом; да Европа изиђе у банкрутство као извозник, али
да њена фина култура остаје без замене, и још је далеко од смрти и pepela. Кул-
тура европска ^иније златна чинија Селемунова па да ^{са њом} ~~са њом~~ ^ина дан
мера; култура та је дух и сума ^иобичаја ~~и~~ ^исе развила ^ипоглебосу,
живе у цивилизованом људма Африке, Азије, Аустралије и ^иострва. Живе чај и у
омладини Хитлеровој. У допису једног француског књижевника, официра, штампача
недавно читали смо: заробљен млад Немац; опер и тврх; на ова испитивања одговара

namretno: mourir pour la patrie. Ali ~~u~~ pesle, u ljudskom razgovoru, odav
je da je svrni/ školu za arhitekate, zna odlično klasično grčki jezik i knji-
ževnost, i govori i engleski. U suviše je ukorežena evropska kultura kao na-
čelo i metod u sva bića i stvaranja sveta, da bi mogla prenašati ^{kao jedna civilizacija} prelažine ona
je i dugo ^{reče} ~~u~~ penore, i progovarane i ustažati i iz greba. Ni sme za ^I čaj div-
ni španski stih: *En la paz de los sepulcros no creo* — u mir grebova ne
verujem.

2. Можда је најзанимљивије читати писца и мислиоца ^{оде камије} по група-
ма народносним. Тако се добија и изврстан критички преглед ^{на крају} г. раднице.
У књизи која је настала и постоји ради одбране демократских начела и култу-
ре, зачудо, Енглези нису заступљени. Зар није баш Енглеска, понеке бар, ост-
варила спој квантитативне и квалитативне културе? Зар није могао бити интер-
есан бар Хаксли, са сјајним његовим идејама о интелектуализму; ~~он~~ ^{он} би нас
мако утеши^о, ублажи^о мало тешко дејство од ове тамно пророчке књиге. Јер ~~и~~
ова књига чистих интелектуалаца пуна интелектуализма и персонализма. По
Вердјајеву, Европу може спасти само Русија; по Унамуну, само хиспанизам; по
Папинију, само Италија може "дати законе" Европи; и опет по Унамуну, како га
је Бог савио да ~~спас~~ ^{спас} Европе зависи од Балкана и Јужних Славена. Затим,
Ортега и Гасет има безграничну веру у Енглеску; а Бенда сву критику за Енг-
леску. Али оно прво не смета Ортеги и Гасету да спас Европе види у напору
малих народа да се ~~отарасе~~ ^{отарасе} ~~великих~~ ^{великих} и либералних и тоталитарних. Што се тиче
религије, Генцаге де Рајнолд сматра да Швајцарска има у Европи религиозну
мисију; по Вердјајеву, Русија је има; по Папинију, та светлост има да дође
са истока, али не из Москве него из Индије. У погледу демократије, сви су, рек-
ли би се, једнодушни. ~~Н~~ ^Н. Морас и Папини су за демофилију; ~~није~~ ^{и да} ~~само~~ ^{само} реч,
неге политичка концепција. Хаксли би своје ванредно синтетисао. Енглези није
требао изоставити.

У групи Немца стоји ~~не~~ изгнаник Томас Ман сам. На-
ко је штуро, али махнатије штета. Овај великан, као некада Тете ^{увак} може ~~сам~~
заступа своју земљу. Дао је Ман ванредну анализу Немачке: ^{нада} ~~се~~ се увек оти-
дала од Европе, и увек имада херојске инстинкте који вуку у катастрофе. Али,
самиром Европљанина, Томас Ман каже: човек који је једаред зашао у цивилиза-
цију, не може се више ни свесно ни несвесно вратити у примитивност. Ето значи,
да никаква натурена примитивност не може потпуно декласирати дух најбољих, и
дарвој култури, као ниједној од великих култура, не може претити апсолутан ~~не~~ ^{супер}

Шпанска група је врло занимљива. Откривамо што је по нама увек важило као карактеристика Шпаније: гениј мајорка. По нашем осећању, тај је гениј радио у Филипу II, у Св. Терези, у сликару Тоји, у Сервантесу, ~~и~~ у његовом Дон Кихоту. Тај је дух и овде; у Ортеги и Гасету, ^и ~~кад~~ ^{са} ~~дијагностицира~~ ^{својим}: да Француска нема више своју мисао; а нарочито је у Унаму. Унамунова мисао има нешто од замисли и елегантности терора, али и од игре аренске. За аналогизма Унамуновим тешко је миш. Скокови су ^у ~~увек~~ ^{увек} неочекивани. Из сухе критике над европским ~~стањем~~ ^{њом} га у пуном шпанском романтизму срећан "што Шпанија није стварала никакве ~~смишља~~ ^{идеје} и установе, него ~~духа~~ ^{духа}." Само, драги велики покојниче, тако се може хитети, али не рахити, нарочито не сарађивати са осталим светом, који на свесима и установама стоји и настоји.

Руска група није много ^{успеха}. Неизбежн ~~да~~ ^{на} нас Берхјајев ^{напред} доминира, и помаже врло позитивно ову књигу са својом у ~~много~~ публикација већ обрађеном тезом: "Човек је пао." Мерешковски, старац "мртва погледа", држи се неких егзотичних идеја од којих овој Европи не може бити ни ~~о~~ ^о ~~баш~~ ^о ни горе. Паска Мусепинију што је, тобоже, остварио сан Дантеов о опште европској мочархији. Горки једат из давнашњег једног сусрета г. Радице с њим, и те странице су више литерарна скица него документ на проблематици о којој је реч. Ово ~~последње~~ ^{беше} у групи Француза, за Валерија и Жиде. Та ~~два~~ ^{два} одељка успела су у оном што им није била намена; да буду еластични, али врло карактеристични портрети: Валерија, у једном од ~~неких~~ ^{неких} ~~момента~~ ^{момента} кад ~~нико~~ ^{нико} ~~не~~ ^{не} ~~и~~ ^и ~~ничему~~ ^{ничему} није ни ~~близу~~ ^{ни} ~~ни~~ ^{ни} ~~јасан~~ ^{јасан}; и Жиде, "кашњунавог, у папучама", старог и нервозног, у његовом ~~и~~ ^и ~~последње~~ ^{последње} време све јаснијем страху од смрти. Група Француза је најјача, разноврсна и занимљива, у осталом типично позната, јер су личности већином ~~пари~~ ^{пари} ~~ских~~ ^{ских} ~~ревија~~ ^{ревија}, књижевних излага, Француске академије. Мориак годи читаоцу са својом дубоком емотивном озбиљношћу. Јака Мари-тена, са његовим заплетеним религиозним теоријама у којима се ~~То~~ ^{То} ~~Акински~~ ^{Акински} судара са нечим руским, и са његовим "светим царством", ~~са~~ ^{са} ~~његовим~~ ^{његовим} угластим ~~ствепом~~ ^{ствепом} ~~њего~~ ^{њего} г. Радица није добро савладао. ~~Не~~ ^{Не} ~~на~~ ^{на} ~~да~~ ^{да} ~~говори~~ ^{говори} ~~и~~ ^и ~~Бенда~~ ^{Бенда}, наравно, ~~савладао~~ ^{савладао} г. Радицу, и причао оно што њему треба. Мирен, стваран, ~~и~~ ^и ~~мудар~~ ^{мудар} и храбар је Сигфрид. Сем онога што смо о њему већ напоменули, ~~и~~ ^и ~~да~~ ^{да} ~~истакнемо~~ ^{истакнемо} да он, уз Мориака, ~~и~~ ^и ~~има~~ ^{има} ~~потребу~~ ^{потребу} да ~~при~~ ^{при} ~~зна~~ ^{зна} ~~границе~~ ^{границе} ~~Европе~~ ^{Европе} и Француске, и да је он једини, Сигфрид, подвукао: ~~и~~ ^и ~~јединство~~ ^{јединство} ~~Европе~~ ^{Европе} може ~~остварити~~ ^{остварити} ~~и~~ ^и ~~са~~ ^{са} ~~сагласности~~ ^{сагласности} са Немачком. Талијанска група је најзаокруженија.

Copy